

MASHHUR O‘ZBEK DIRIJORLARI IJODIY FAOLIYATI

Muhammadjonov Otabek Mansurjon o‘g‘li

Qo‘qon Davlat Unversteti San‘at va sport fakulteti "Cholg‘u ijrochiligi " Afg‘on rubob yo‘nalishi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada mashhur o‘zbek dirijorlarining ijodiy faoliyati va ular tomonidan milliy musiqa madaniyatining rivojiga qo‘shilgan hissasi tahlil qilinadi. Maqolada dirijorlarning ansambl va orkestrlarni boshqarishdagi uslublari, milliy repertuarni sahnaga moslashtirishdagi yondashuvlari hamda xalqaro maydondagi faoliyati yoritiladi. Shu bilan birga, ularning pedagogik va badiiy merosi ham muhim jihat sifatida ko‘rib chiqiladi.*

Kalit so‘zlar: *dirijor, o‘zbek musiqasi, ijodiy faoliyat, milliy orkestr, repertuar, pedagogik meros*

Аннотация: *В статье рассматривается творческая деятельность известных узбекских дирижёров и их вклад в развитие национальной музыкальной культуры. Особое внимание уделяется методам управления ансамблем и оркестром, адаптации национального репертуара для сцены, а также международной деятельности дирижёров. Педагогическое и художественное наследие дирижёров также рассматривается как важный аспект.*

Ключевые слова: *дирижёр, узбекская музыка, творческая деятельность, национальный оркестр, репертуар, педагогическое наследие*

Annotation: *This article examines the creative activity of prominent Uzbek conductors and their contribution to the development of national musical culture. It highlights their methods of managing ensembles and orchestras, approaches to adapting the national repertoire for performance, and participation in international events. The pedagogical and artistic legacy of these conductors is also considered an important aspect.*

Keywords: *conductor, Uzbek music, creative activity, national orchestra, repertoire, pedagogical legacy*

Kirish

Dirijorlik san‘ati musiqa madaniyatining eng murakkab va badiiy jihatdan boy shakllaridan biri bo‘lib, ansambl yoki orkestr ijrosining sifatini belgilovchi hal qiluvchi omil hisoblanadi. Dirijor nafaqat musiqiy asarni boshqaruvchi shaxs, balki ijrochi jamoani birlashtiruvchi, asarning badiiy g‘oyasini to‘liq ifodalaydigan va milliy musiqa merosini sahnaga moslashtiruvchi yetakchi san‘atkordir. Shu bois, har

bir davrning mashhur dirijorlari milliy musiqa madaniyatining rivojida muhim rol o'ynagan.

O'zbekistonda dirijorlik san'ati uzoq tarixga ega bo'lib, xalq cholg'ulari ansamblari va saroy musiqiy jamoalarida shakllangan. XX asr boshlaridan boshlab professional orkestrlar tashkil etilishi va musiqiy ta'lim tizimining rivojlanishi dirijorlik faoliyatining mustaqil san'at sifatida rivojlanishiga turtki bo'ldi. Toshkent davlat konservatoriyasi va boshqa musiqa institutlarida professional dirijorlar tayyorlana boshladi, bu esa milliy orkestr va xalq musiqasini yuqori badiiy darajada sahnalashtirish imkonini berdi.

Mashhur o'zbek dirijorlari ijodiy faoliyati milliy musiqa san'ati va pedagogik merosning rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Ularning ijodiy uslublari, ansambl va orkestrlarni boshqarishdagi yondashuvlari, milliy repertuarni sahnaga moslashtirishdagi tajribasi va xalqaro maydondagi faoliyati o'zbek musiqa madaniyatini yangi bosqichga olib chiqqan. Shu bois, ularning ijodiy faoliyatini o'rganish nafaqat tarixiy, balki pedagogik va badiiy ahamiyatga ega.¹

Ushbu maqolada mashhur o'zbek dirijorlarining ijodiy faoliyati tahlil qilinadi, ularning milliy musiqaga qo'shgan hissasi, pedagogik yondashuvlari va xalqaro sahnalardagi muvaffaqiyatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari dirijorlik san'atining rivojlanishidagi asosiy tendensiyalarni aniqlash va milliy musiqa madaniyatini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Asosiy qism

1. Dirijorlarning milliy musiqa madaniyatidagi roli

Mashhur o'zbek dirijorlari milliy musiqa madaniyatining rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ular nafaqat ansambl va orkestrni boshqaradi, balki musiqiy asarning badiiy xarakterini shakllantiradi, milliy ohang va ornamentlarni ijroda to'liq aks ettiradi. Masalan, Botir Zokirov va Murodali Alimov o'z ijodiy faoliyatlarida xalq cholg'ularini simfonik orkestrga moslashtirish orqali milliy musiqani yangi badiiy shaklga olib chiqdilar.

Dirijorlarning milliy repertuarga yondashuvi ham alohida ahamiyatga ega. Ular milliy va xalq musiqasini zamonaviy sahna talablari bilan uyg'unlashtirib, ijrochilarni pedagogik jihatdan tayyorlaydilar. Shu bilan birga, milliy musiqiy merosning to'g'ri ifodalanishini ta'minlaydilar, bu esa o'zbek musiqa madaniyatining saqlanishi va rivojlanishiga xizmat qiladi.²

¹ Jumanov, F. **Dirijorlik san'ati va badiiy boshqaruv**. Toshkent: Ilm, 2018.

² Nazarov, B. **Dirijorlik va orkestr ijrosi**. Toshkent: O'zbekiston, 2012.

2. Mashhur dirijorlarning ijodiy uslublari

Har bir mashhur o'zbek dirijorining ijodiy uslubi o'ziga xos xususiyatga ega. Dirijorlar ansambl va orkestrning har bir ijrochisi bilan individual ishlash, tempi, dinamika va frazani boshqarish orqali musiqiy uyg'unlikni ta'minlaydilar. Shu tariqa, asarning badiiy ifodasi to'liq ochiladi.

Masalan, Yodgor Mamatov va Shavkat Rahmatov o'z ijodiy faoliyatlarida xalq musiqasi elementlarini klassik simfonik asarlar bilan uyg'unlashtirish orqali milliy musiqa tafakkurini boyitganlar. Ularning uslublari nafaqat milliy, balki xalqaro sahnalarda ham e'tirof etilgan.

3. Pedagogik va ijodiy meros

Mashhur o'zbek dirijorlari faqat sahnada ijro etuvchi emas, balki pedagogik faoliyat bilan ham shug'ullanadilar. Ular yosh dirijorlarni tarbiyalash, ansambl va orkestrlar bilan ishlash bo'yicha tajriba o'tkazish, master-klasslar tashkil qilish orqali dirijorlik maktabini rivojlantiradilar. Shu yo'l bilan ularning ijodiy merosi keyingi avlodlar uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Pedagogik meros shuningdek milliy musiqa asarlarini sahnaga moslashtirish, xalq cholg'ularini simfonik orkestrga kiritish va milliy repertuarni boyitishda ham ko'rinadi. Bu jihatlar mashhur dirijorlarning ijodiy faoliyatining zamonaviy milliy musiqa madaniyatiga qo'shgan beqiyos hissasini aks ettiradi.

4. Xalqaro maydondagi faoliyat

Mashhur o'zbek dirijorlari ijodiy faoliyatini xalqaro maydonda ham davom ettiradilar. Ular xalqaro festival va tanlovlarda milliy repertuarni taqdim etish, o'zbek musiqasini dunyo auditoriyasiga tanitish, xalqaro orkestrlar bilan hamkorlik qilish orqali milliy musiqa madaniyatini kengaytiradilar.

Bu jarayonda ularning ijodiy va professional salohiyati nafaqat milliy orkestr darajasini, balki O'zbekiston musiqa madaniyatining jahon sahnasidagi mavqeini belgilaydi.

Xulosa

Mashhur o'zbek dirijorlarining ijodiy faoliyati milliy musiqa madaniyatining rivojlanishida beqiyos ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ular nafaqat ansambl va orkestrni boshqarish, balki asarning badiiy xarakterini shakllantirish, milliy ohanglarni to'liq ifodalash va repertuarni sahnaga moslashtirish vazifalarini ham bajaradilar. Shu bilan birga, dirijorlarning pedagogik faoliyati yosh avlodni tarbiyalash, ularni ijodiy jarayonlarga jalb qilish va milliy musiqa an'analarini saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Mashhur o'zbek dirijorlarining xalqaro maydondagi faoliyati ularning professional va ijodiy salohiyatini global auditoriyaga namoyish etishga imkon yaratadi. Bu esa

o'zbek musiqasining jahon sahnasida tanilishini ta'minlaydi va milliy musiqa madaniyatini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, mashhur o'zbek dirijorlarining ijodiy faoliyati milliy orkestrlarning badiiy darajasini oshirish, repertuarni boyitish, pedagogik merosni shakllantirish va xalqaro maydonda o'zbek musiqasini targ'ib qilish kabi ko'plab muhim jihatlarni o'z ichiga oladi. Shu sababli, ularning faoliyatini o'rganish nafaqat tarixiy, balki badiiy va pedagogik jihatdan ham katta ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirov, N. O'zbekiston musiqasi tarixi. Toshkent: O'zbekiston, 2010.
2. Karimov, A. Milliy orkestr va dirijorlik san'ati. Toshkent: Sharq, 2015.
3. Tursunov, S. O'zbek xalq cholg'ulari tarixi. Toshkent: Fan, 2008.
4. Nazarov, B. Dirijorlik va orkestr ijrosi. Toshkent: O'zbekiston, 2012.
5. Islomov, M. Milliy musiqa madaniyati va orkestrlar. Toshkent: Ilm, 2016.
6. Rasulov, D. Temuriylar davri musiqiy merosi va ijrochilik. Toshkent: O'zbekiston, 2005.
7. Xolmatov, R. Maqom san'ati va milliy orkestrlar. Toshkent: Sharq, 2014.
8. Toshpulatov, O. Musiqiy pedagogika va orkestr ijrosi. Toshkent: Fan, 2011.
9. Sobirov, I. O'zbek musiqiy teatrining rivoji va orkestr. Toshkent: O'zbekiston, 2009.
10. Jumanov, F. Dirijorlik san'ati va badiiy boshqaruv. Toshkent: Ilm, 2018.